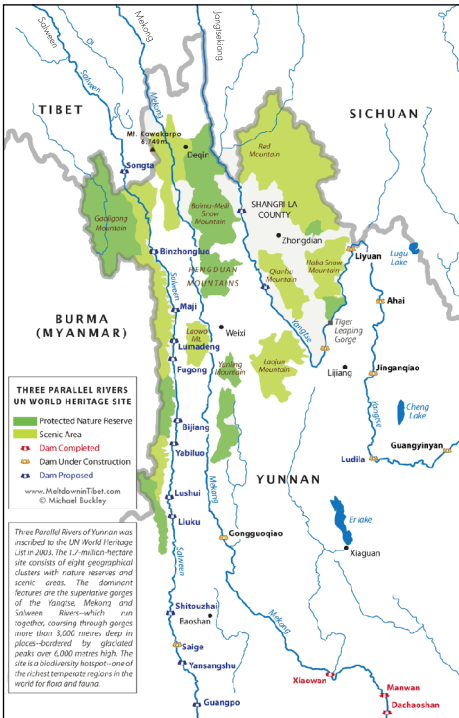

Mekong, stroom der giganten

Martin Byttebier, Aquatropica Kortrijk

Algemeenheden

De Mekongrivier ontspringt in het 'Beschermd Drie Parallele Rivieren-gebied' in Yunnan (China). In dit bergachtig gebied, dat door de UNESCO in 2003 opgenomen werd in de Werelderfgoedlijst, lopen over 300 km drie van grootste Aziatische rivieren min of meer parallel, enkel gescheiden door hoge bergketens (met toppen boven de 6.000 m). Daarna vervolgen de Mekong, de Jangtsekiang (beter gekend als de Yangtze of blauwe rivier) en de Salween elk hun eigen weg. De Salween mondt uit in de Indische Oceaan bij Moulmein (Myanmar), de Mekong in de Zuid-Chinese Zee nabij de Vietnamese stad Ho Chi Minhstad (voorheen Saigon) en de Yangtze vloeit nabij Shanghai (China) in de Oost-Chinese Zee.

De Mekong is met zijn geschatte lengte van 4.909 km de tiende langste rivier ter wereld. De rivier draineert een gebied van 795.000 km² en voert jaarlijks zo'n 475 km³ (1) water af.

Via de Chinese provincie Yunnan stroomt de Mekong door Myanmar (Birma), Laos, Thailand, Cambodja en Vietnam. Na het verlaten van China vormt de Mekong over 100 km de grens tussen Myanmar en Laos, daarna stroomt de rivier in zuidwestelijke richting en vormt zo over een relatief korte

afstand de grens tussen Thailand en Laos. Dan verandert de stroom nogmaals van richting en vloeit doorheen Laos. In de omgeving van Pak Ou (Laos) stroomt de rivier weer zuidwaarts. Na zo'n 400 km door Laos gestroomd te hebben vormt de rivier in de omgeving van Xanakhan opnieuw de grens tussen Laos en Thailand (850 km). In zijn verdere reis doet de Mekong nog de hoofdstad van Laos (Vientiane) en die van Cambodja (Phnom Penh) aan. Aangekomen in Vietnam, vertraagt de rivier verder en vormt een negenarmige delta, die ten slotte uitmondt in de Zuid-Chinese Zee.

Zoals veel relatief maagdelijke en ongereguleerde rivieren, heeft de Mekong vele gezichten. Sommige stukken hebben weinig variatie in diepte, terwijl in andere stukken het water zich een weg moet banen tussen rotsen en keien en afwisselend ondiepe stroomversnellingen en diepe poelen vertoont.

Die diepe poelen vormen in het droogteseizoen een belangrijke verblijfplaats voor vele vissen en vervullen dus een belangrijke rol in het ecosysteem van de

Mekong. Tijdens het droogteseizoen daalt het waterniveau van de Mekong en verdwijnen de seizoensgebonden visleefgebieden in de uiterwaarden. De vissen die de uiterwaarden bevolkten, trekken zich dan noodgedwongen terug naar de diepere gedeelten van de rivier. Alleen al in Laos en Cambodja zijn er 170 diepwaterpoelen, waarvan de diepste zo'n 80 meter diep is. Het belangrijkste gedeelte ligt in Noord-Cambodja, van Kratie tot Stung Treng. Langs dit traject zijn er 58 diepe poelen geïdentificeerd, waar in het droogteseizoen vele vissoorten verzamelen. Sommige van die poelen zijn ook het leefgebied van de uiterst zeldzame zoetwaterdolfijn, *Orcaella brevirostris* ⁽²⁾.

Vissen

Het aantal soorten vissen dat in het stroomgebied ⁽³⁾ van de Mekong rondzwemt, wordt naargelang de bron geschat op 1.000 à 1.100. Fishbase.org catalogeert 782 soorten, waarvan er 22 endemisch zijn.

De meeste van die 1.000 en meer soorten zijn van geen enkel belang voor de aquariumhandel. Toch zijn er tientallen die nu en dan in de handel opduiken. Verschillende soorten behoren zelfs tot het standaardassortiment van de aquariumwinkel.

Helostoma temminkii Cuvier 1829

Macropodus opercularis (Linnaeus 1758)

Betta smaragdina Ladiges 1972

Betta splendens Regan 1910

Trichopsis vittata (Cuvier 1831)

Badis ruber Schreitmüller 1923

Sewellia lineolata (Valenciennes 1846)

Ambastaia sidthimunki (Klausewitz 1959), syn. *Yasuhikotakia sidthimunki*

Yasuhikotakia eos (Taki 1972)

Boraras micros Kottelat & Vidthayanon 1993

Boraras urophthalmoides (Kottelat 1991)

Danio albolineatus (Blyth 1860)

Epalzeorhynchus frenatus (Fowler 1934)

Epalzeorhynchus bicolor (Smith 1931)

Systemus partipentazona (Fowler 1934), syn. *Puntius partipentazona*

Systemus hexazona (Weber & de Beaufort 1912), syn. *Puntius hexazona*

Pethia ticto (Hamilton 1822), syn. *Puntius ticto*

Rasbora borapetensis Smith 1934

Trigonostigma espei (Meinken 1967)

Gyrinocheilus aymonieri (Tirant 1884)

Net zoals de rivier veel gezichten kent, zijn de bewoners ervan ook heel divers. Qua grootte variëren de vissen tussen de 1,6 cm (*Boraras micros*) en de respectabele afmeting van 500 cm (*Himantura polylepis*).

Boraras micros

Over de reuzen van de Mekong wil ik het verder hebben.

In wetenschappelijke termen wordt een soort als reus gecatalogeerd, als de vissen tenminste twee meter groot worden of als ze meer dan honderd kilo

wegen. Naargelang men kijkt naar de lengte, het gewicht of de combinatie van de twee, lopen de meningen over 's werelds grootste reus uit elkaar. Voor alle gemak kijk ik hier naar het gewicht.

's Werelds grootste zoetwatervis en drie andere uit de top tien van de reuzen hebben hun leefgebied in de Mekong.

🐡 *Himantura polylepis* (Bleeker 1852)

Synoniem: *Himantura chaophraya* Monkolprasit & Roberts 1990

Nederlandse naam: reuzenzoetwaterpijlstaartrog

Familie: DASYATIDAE (pijlstaartroggen)

Niettegenstaande hun grootte (je kan er eigenlijk niet naast kijken), is deze vis maar zo'n twintig jaar geleden wetenschappelijk beschreven. Dit komt waarschijnlijk, omdat ze zich meestal ophouden in diepe waters, waar ze - ingegraven in de zand-rige bodem - wachten totdat er zich een prooi in hun nabijheid waagt.

De reuzenzoetwaterpijlstaartrog kan uitgroeien tot een lengte van 500 cm met een gewicht van zo'n 600 kg. De diameter van de schijf bedraagt maximaal 240 cm.

Alhoewel de reuzenzoetwaterpijlstaartrog niet vlug mensen zal aanvallen, is deze vis potentieel gevaarlijk voor wie hem behandelen. De staart van deze rog is voorzien van een met een giftige slijmlaag bedekte getande reuzenstekel (38 cm, bij

geen enkele andere pijlstaartrog is die stekel zo groot). Die stekel kan zonder veel moeite beenderen doorboren.

Als eierlevendbarende (ovovivipaar) baart deze rog een jong met een schijf-diameter van 30 cm. Deze rog voedt zich met kreeftachtigen en vissen.

H. polylepis komt niet alleen voor in de Mekong, maar is ook te vinden in andere Thaise wateren, alsmede in Borneo, Papoea-Nieuw-Guinea en Australië.

Waternvervuiling, ontbossing en het afdammen van de Mekong vormen de belangrijkste bedreiging voor deze (en andere) vissoorten.

Staat in de Rode Lijst van Bedreigde Soorten vermeld als “bedreigd”.

☛ *Pangasianodon gigas* Chevey 1931

Nederlandse naam: reuzenmeerval

Familie: PANGASIIDAE (reuzenmeervallen)

De reuzenmeerval komt enkel voor in het Mekongbekken en kan een grootte van 300 cm en een gewicht van 350 kg bereiken. Het is een van de snelst groeiende vis ter wereld. Juist uit het ei, zijn ze zo'n 0,5 cm groot. Na 11 dagen brengen ze al 2,5 cm op de meetlat en na 6 jaar wegen ze al zo'n 200 kg.

Ze zijn gemakkelijk van andere Mekongmeervallen te onderscheiden door hun zeer laag geplaatste ogen (onder de mond), gebrek aan tanden en gereduceerde baarddraden bij halfwas en volwassen exemplaren.

Deze reus is een migrerende herbivoor die zich voornamelijk voedt met planten, detritus en algen. In gevangenschap neemt hij ook ander voedsel aan.

Niettemin staande het vangen, transporteren en verkopen van deze vis in Cambodja reeds van 1971 en in Laos sinds 1987 verboden is, worden ze nog steeds gevangen en dit niet enkel voor het vlees, maar in de eerste plaats voor het feit dat men een godenstatus toedicht aan deze vis. De plaatselijke bevol-

king gelooft dat, als men deze vis achter de kiezen slaat, men geluk zal hebben voor de rest van zijn leven en beladen zal worden met wijsheid en gezegend zal zijn met een lang leven.

In 1975 werd deze vis opgenomen in CITES I ⁽⁴⁾

Historische documenten tonen aan dat een eeuw geleden de reuzenmeerval vrij veel voorkwam in de Mekong. Een document had het zelfs over een vangst van 7.000 vissen in één visseizoen einde jaren 1800. Tegenwoordig vangt men gemiddeld zo'n 10 vissen per jaar.

Via het kunstmatig kweken probeert men sinds 1985 een halt toe te roepen aan de achteruitgang van *P. gigas*.

De grootste bedreigingen voor het voortbestaan zijn overbevissing, verlies van habitat en vervuiling.

Staat op IUCN Rode Lijst als “met uitsterven bedreigd”.

☛ *Pangasius sanitwongsei* Smith 1931

Nederlandse naam: reuzen(hondenetende)meerval

Familie: PANGASIIDAE (reuzenmeervallen)

Deze enorme meerval met zijn karakteristieke langwerpige rugvin is te vinden in het afwateringsgebied van de Chao Phraya (Thailand) en de Mekong, waar hij zich uitsluitend ophoudt in diep water.

Net als de hierboven aangehaalde reuzenmeerval is het een snelgroeier. Net voor het

begin van de moesson, die normaal in juni begint, leggen ze af en tegen het midden van de maand zijn de jongen al uitgegroeid tot zo'n 10 cm. Volwassen exemplaren kunnen tot 300 cm groot worden met een gewicht van 300 kg.

De term ‘hondenetende meerval’ slaat op het feit dat de lokale bevolking soms gebruik maakt van dood gevogelte of hondenkarkassen als lokaas om deze vis te vangen.

P. sanitwongsei is een roofvis die zich meestal voedt met kleine vissen en schaaldieren. Als hij echter karkassen tegenkomt van landdieren, die op een op andere manier in het water beland zijn, zal hij ze zeker niet links laten liggen.

Niettegenstaande zijn afmetingen wordt *P. sanitwongsei* soms in de aquariumhandel aangeboden. Jong zien ze er met hun haaiachtig uiterlijk wel best aardig uit, maar het zal je nu wel duidelijk zijn dat deze vis hoegenaamd niet in een aquarium thuishoort. Zie in dit verband ook het artikel ‘Vissen die niet echt thuishoren in het aquarium’, dat in ons clubblad gepubliceerd werd in februari 2009.

Voor de lokale bevolking is deze vis een belangrijke voedselbron. Maar door overbevissing, vervuiling, verlies van leefgebieden en in kleinere mate door de aquariumhandel is deze reus nogal zeldzaam geworden. In sommige gebieden in Thailand is deze vis niet meer te vinden. In die gebieden konden vissers 25 jaar geleden nog zo’n 100 *P. sanitwongsei* per jaar vangen. Vijf jaar later was dit al gereduceerd tot 5-20 vissen per jaar. Tegenwoordig vangen ze geen enkele meer. Experts denken dan ook dat deze reus in het Mekonggebied goed op weg is naar de vergetelheid. Daarom is deze vis als ‘met uitsterven bedreigd’ opgenomen in de Rode Lijst van Bedreigde Soorten.

In een poging om deze vis van de ondergang te redden wordt *P. sanitwongsei* tegenwoordig voor de aquacultuur kunstmatig gekweekt.

☛ *Catlocarpio siamensis* Boulenger 1898

Nederlandse naam: siamese reuzenkarper

Familie: CYPRINIDAE (karpers)

C. siamensis is met zijn 300 cm en met een gewicht van 300 kg ongetwijfeld de grootste vertegenwoordiger van de karperfamilie.

Zijn natuurlijk leefgebied bevindt zich in de bekkens van Mae Klong (Thailand), Chao Phraya (Thailand) en de Mekong. Volwassen exemplaren van de reuzenkarper zijn de meeste tijd van het jaar te vinden in grote poelen langs de rivieroever. Jongere exemplaren houden zich meestal op in moerassen en

de zijrivieren van de grote stromen. Dit duidt aan dat de reuzenkarper een migrerende vis is, die deze gebieden opzoekt om zich voort te planten.

Het vlees van deze vis wordt door de lokale bevolking aangezien als een delicatessen. In combinatie met vervuiling en het toenemende verkeer op de waterwegen heeft dit voor gevolg dat de reuzenkarper ernstig in zijn voortbestaan bedreigd wordt. *C. siamensis* bereikt tegenwoordig nog zelden het volwassen stadium. Ondanks dit alles is de reuzenkarper niet opgenomen in de IUCN Rode Lijst

De reuzenkarper is een alleseter die zich voedt met krabben, garnalen, algen, fytoplankton en fruit.

- 1) $1 \text{ km}^3 = 1.000.000.000.000 \text{ l}$ (één biljoen liter)
- 2) In 2003 werden er nog zo'n 69 individuen geteld in het gebied tussen Kratie en de Khonewaterval. Heel waarschijnlijk ligt het totaal aantal dolfijnen niet veel hoger. In de Rode Lijst van Bedreigde Diersoorten van de IUCN staat dit zoogdier dan ook als extreem bedreigd opgegeven.
- 3) Stroomgebied, ook rivierbekken of drainagebekken genoemd, is het gebied dat door een rivier en haar bijrivieren gedraineerd wordt.
- 4) CITES staat voor Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (overeenkomst inzake de internationale handel in bedreigde soorten wilde dieren en planten). Soorten die in CITES bijlage I staan mogen niet meer uit het wild gehaald worden voor handelsdoeleinden.

Bronnen:

Eschmeyer, W. N. (ed). Genera, Species, References. (<http://research.calacademy.org/research/ichthyology/catalog/fishcatmain.asp>). Electronic version accessed 01 oktober 2013.

Hogan, Z. 2011. Pangasianodon gigas. In: IUCN 2013. IUCN Red List of Threatened Species. Version 2013.1. www.iucnredlist.org . Downloaded on 01 October 2013.

Hogan, Z. 2011. Catlocarpio siamensis. In: IUCN 2013. IUCN Red List of Threatened Species. Version 2013.1. www.iucnredlist.org . Downloaded on 01 October 2013.

Jenkins, A., Kullander, F.F. & Tan, H.H. 2009. Pangasius sanitwongsei. In: IUCN 2013. IUCN Red List of Threatened Species. Version 2013.1. www.iucnredlist.org . Downloaded on 01 October 2013.

Mattson, Niklas S., Kongpheng Buakhamvongsa, Naruepon Sukumasavin, Nguyen Tuan & Ouk Vibol. 2002. Cambodia Mekong giant fish species: on their management and biology. MRC Technical Paper No. 3, Mekong River Commission, Phnom Penh. pp. 29. ISSN: 1683-1489. <http://www.mrcmekong.org/assets/Publications/technical/tech-No3-mekong-giant-fish-species.pdf>

Poulsen, Anders, Ouch Poeu, Sintavong Viravong, Ubolratana Suntornratana & Nguyen Thanh Tung. 2002. Deep pools as dry season fish habitats in the Mekong Basin. MRC Technical Paper No. 4, Mekong River Commission, Phnom Penh. 22 pp. ISSN: 1683-1489. <http://www.mrcmekong.org/assets/Publications/technical/tech-No4-Deep-pools-as-dry-season-fish-habitats.pdf>

Vidthayanon, C., Baird, I. & Hogan, Z. 2011. Himantura polylepis. In: IUCN 2013. IUCN Red List of Threatened Species. Version 2013.1. www.iucnredlist.org. Downloaded on 01 oktober 2013.

